

SECTION 8. TRANSLATION AND INTERPRETATION STUDIES

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-431-3-25>

TRANSLATION DEFORMATIONS ON THE SYNTACTIC LEVEL IN LITERARY TRANSLATION

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ДЕФОРМАЦІЇ НА СИНТАКСИЧНОМУ РІВНІ У ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Kalishchuk D. M.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Applied
Linguistics Department
Lesia Ukrainka Volyn National
University
Luts'k, Ukraine*

Каліщук Д. М.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри прикладної
лінгвістики
Волинський національний
університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Художній переклад – складний творчий процес, який створює чимало викликів для перекладачів, що базуються на відповідальності і перед автором джерельного тексту, і перед читачем цільового тексту – з максимально можливою повнотою відтворити всю інформацію джерельного тексту, не порушуючи при цьому норми цільової мови [5], тобто досягнути перекладацької еквівалентності. Структурні та системні відмінності мов оригіналу та перекладу, мовних картин світу автора і перекладача змушують перекладачів вдаватися до різноманітних перекладацьких перетворень, які подекуди сприяють адекватному відтворенню художньо-образного світу, створеного автором, тобто, в таких випадках можемо говорити про адекватний переклад, що викликає у іншомовного отримувача реакцію, яка відповідає комунікативній установці відправника [1, с. 18]. Проте подекуди ці перетворення, особливості застосування та доцільність яких є предметом ретельного аналізу, призводять до деформацій джерельного тексту і на формальному, і на змістовому рівнях, таким чином впливаючи на сприйняття та розуміння тексту перекладу читачем, створення образів та уявлень, відмінних від оригіналу.

У сучасному перекладознавстві такі базові поняття як «трансформація», «адаптація» чи «перекладацькі зсуви», їх типологія, передумови застосування тощо є доволі чітко визначеними і ґрунтовно розробленими. Адаптацію переважно трактують як тип перекладу

з доміантною прагматичною настановою та орієнтацією на стереотипи очікування носіїв мови реципієнта та його культури [6, с. 79], як комплементарну стратегію, що уможлиблює відтворення в цільовому тексті або дискурсі прагматичного потенціалу у процесі перекладу з урахуванням лінгво-культурних стереотипів носіїв цільової мови та культурних реалій реципієнтів цільового тексту [7, с. 96].

Спираючись на розуміння еквівалентності перекладу як рівноцінного впливу джерельного тексту та цільового тексту на їх читачів, серед чисельних визначень перекладацької трансформації як найзагальніше можна виокремити визначення, запропоноване Селівановою О. О., яка вважає трансформацію основою більшості прийомів перекладу, що полягає у зміні формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі [4, с. 536].

Проте у випадку мовних, структурних та культурних викривлень джерельного тексту, спричинених не лише об'єктивними чинниками – відмінностями джерельної та цільової мов і культур, але й рішеннями перекладача та вибором засобів у межах обраної стратегії перекладу, йдеться про перекладацькі деформації, визначення та типологія яких перебувають у фокусі уваги перекладознавців протягом останніх десятиліть.

У нашому дослідженні ми спираємось на визначення, запропоноване Ребенко М., що трактує перекладацьку деформацію як комплексне явище художнього перекладу, яке охоплює якісні та кількісні відхилення на всіх рівнях текстової організації (мікро- і макростилістичний рівні) та відображає об'єктивний та суб'єктивний аспекти [3, с. 55]. Власне суб'єктивний аспект перекладацької деформації – це результат суб'єктивно-перекладацьких перетворень, часто суттєвих відхилень від творчого задуму чи завдання автора цільового тексту через системне викривлення формальних і змістових характеристик цільового тексту. Викривлення формальних характеристик може відбуватись на усіх мовних рівнях, отже, можемо говорити про граматичні, лексичні, синтаксичні тощо перекладацькі деформації.

Аналізуючи переклад англійською мовою роману-подорожі С. Жадана «Інтернат» [2] – “The Orphanage” [8], здійсненого Isaac Stackhouse Wheeler та Reilly Costigan-Humes, що вийшов друком у 2021 році у видавництві Yale University Press, ми виявили усі типи перекладацьких деформацій, зумовлених свідомими чи підсвідомими рішеннями перекладачів щодо вибору певних мовних засобів чи структур цільової мови для передачі інформації джерельного тексту, що призвели до викривлення змістової складової джерельного тексту та створення образів та уявлень, відмінних від авторських.

Особливу цікавість викликають синтаксичні деформації, які в тексті перекладу є дуже частотними, оскільки особливий ритм прози С. Жадана, частотні повтори, використання паралельних конструкцій, специфічна пунктуація та побудова речень тощо, що є ознаками його авторського стилю, не просто відтворити та зберегти при перекладі. У цільовому тексті спостерігаємо, що використання синтаксичних конструкцій, відмінних від джерельного тексту, що не завжди зумовлені об'єктивними чинниками – структурними відмінностями обох мов, часто змінює темп розповіді, порушує логічні зв'язки між частинами речень, подекуди дає читачу цільового тексту хибне уявлення про ситуацію та внутрішній стан персонажів твору, наприклад:

Його хтось кличе зі шкільного коридору, він виходить, учителі заганяють дітей назад до класів, ті відразу ж кидаються до вікон, дивляться, що там діється [2].

*Somebody is calling him into the hallway. He steps out. Teachers are herding their students back into their classroom. The kids **bolt toward the windows to see what's going on*** [8].

Безсполучникове складносурядне речення у наведеному фрагменті джерельного тексту у цільовому тексті поділене на чотири окремі прості речення. Вважаємо, що таким чином прагматичне значення одночасності названих подій, швидкого темпу, в якому розвивалась описана ситуація, в цільовому тексті викривлено. Окремі речення радше вказують на послідовність дій, що відбувались одна за одною. Заміна однорядних присудків джерельного тексту *відразу ж кидаються до вікон, дивляться* на інфінітивну конструкцію *bolt toward the windows to see* також знижує темп розповіді, таким чином деформує емотивно-оцінну та сугестивно-символічну складові тексту оригіналу.

Наведемо ще один приклад:

На вологому вітрі гостро відчуваєш запахи. Від мух, що прийшли з півдня, відгонить горілим, ніби вони довго сиділи при багатті. Повітря негайно наповнюється важким запахом мокрого одягу [2].

*In the damp wind, you perceive smells more distinctly. The heavy smell of wet clothes fills the air immediately. **People** coming from the south **give off a burnt smell**, like they've been sitting by a campfire* [8].

У наведеному фрагменті спостерігаємо необґрунтовану, на нашу думку, зміну порядку речень, оскільки запропонований перекладачами варіант змінює причинно-наслідковий зв'язок між подіями джерельного тексту. Використання перекладачами особливої конструкції *People ... give off a burnt smell* замість безособової *Від мух, ... відгонить горілим* деформує сприйняття читачем ситуації, зміщує фокус.

Як бачимо, застосування перекладачами синтаксичних конструкцій, відмінних від цільового тексту, не завжди зумовлене об'єктивними

чинниками. Подекуди рішення перекладача в межах обраної стратегії перекладу призводять до деформацій джерельного тексту на формальному і на змістовому рівні, відображають власне розуміння чи нерозуміння оригіналу і пропонують читачу образи та уявлення про художньо-образний світ, створений автором, через призму уявлень та образів перекладача.

Література:

1. Демецька В. В. Теорія адаптації в перекладі : дис. ... д-ра наук : 10.02.16. Таврійський національний ун-т імені В. І. Вернадського. К., 2008. 508 с.
2. Жадан С. Інтернат. Чернівці: Meridian Czernowitz, 2017. 336 с.
3. Ребенко М. Ю. Характер і властивості суб'єктивної деформації в тексті художнього перекладу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія*. 2017. № 1(50). С. 54–60.
4. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2011. 844 с.
5. Шишко А. В., Луканська Г. А. Граматичні трансформації в художньому перекладі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія*. 2019. № 43. Том 4. С. 125–128.
6. Baker M., Saldanha G. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. Routledge, 2009. 704 p.
7. Bower L., Cronin M., Kenny D., Pearson J. *Unity in Diversity: Current Trends in Translation Studies*. Routledge, 2016. 208 p.
8. Zhadan, S. *The Orphanage: A Novel*. URL: <https://nook.barnesandnoble.com/products/9780300258158>